

Фоменко Андрій Євгенович,
кандидат юридичних наук,
Заслужений юрист України,
ректор Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ПРО КРИМІНОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ПОЛІЦІЇ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

Дослідження будь-якого явища правової дійсності, яким є і кримінологічна діяльність Національної поліції, передусім, вимагає з'ясування його поняття, зміст якого становлять сукупність ознак, що дозволяють вирізнити вказаний феномен від інших подібних, в той час як обсяг поняття дає можливість визначити коло предметів, на які безпосередньо поширюється його дія. Принагідно зазначимо, що незважаючи на все більший інтерес вчених до кримінологічної діяльності як юридичної категорії загалом та кримінологічної діяльності Національної поліції зокрема, наукові засади здійснення кримінологічного моніторингу органами поліції, взаємодія поліції з іншими суб'єктами протидії злочинності та зарубіжний досвід кримінологічної діяльності поліції є фактично малодослідженою проблемою. Саме тому отримані результати такого творчого пошуку мають як теоретичне, так й практичне значення, зокрема.

Визначено, що під кримінологічним моніторингом доречно розуміти багатогранне явище, яке являє собою спосіб пізнання, спрямований на оптимізацію системи протидії та запобігання злочинності шляхом спостереження, вимірювання та оцінки певних явищ або процесів (як в розрізі дослідження окремих видів кримінальних правопорушень, так і в цілому, дослідження причин та умов вчинення злочинів та кримінальних проступків, особи кримінального правопорушника тощо), виявлення характеру, тенденцій і закономірностей в їх розвитку та вироблення на підставі отриманих даних прогнозів й ефективних заходів реагування.

Встановлено, що категорії «кримінологічний моніторинг» та «моніторинг оперативної обстановки» не є тотожними. Так, під оперативною обстановкою запропоновано розуміти сукупність обставин і умов у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайної ситуації (події) або вчинення кримінального та адміністративного правопорушення, з урахуванням яких визначаються і уточнюються завдання для підрозділів поліції.

Зроблено висновок про те, що поняття «кримінологічний моніторинг» є більш широким поняттям, ніж «моніторинг криміногенної ситуації (обстановки)».

Встановлено, що поняття «кримінологічний моніторинг» та «моніторинг оперативної обстановки» є близькими, проте не тотожними. Зокрема, вони відрізняються в частині змісту (моніторинг оперативної обстановки включає у

себе спостереження, вимірювання та оцінку не тільки певних злочинних явищ, але і інших надзвичайних подій та правопорушень) та мети.

Запропоновано перенести зміст п. 41 Положення про Національну поліцію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877 «Про затвердження Положення про Національну поліцію» до Закону України «Про Національну поліцію» шляхом включення п. 31 до ч. 1 ст. 23 «Основні повноваження поліції» даного законодавчого акта. Крім того, пропонується додати до п. 31 таке повноваження, як здійснення кримінологічного моніторингу.

Запропоновано додати до ч. 1 ст. 23 «Основні повноваження поліції» Закону України «Про Національну поліцію» п. 31 наступного змісту:

«31) здійснює кримінологічний моніторинг, моніторинг оперативної обстановки в державі, вивчає, аналізує і узагальнює результати та ефективність поліцейської діяльності, інформує у порядку та спосіб, які передбачені законом, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також громадськість про здійснення державної політики у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку».

Наголошено, що здійснення кримінологічного моніторингу органами поліції може принести ефективні результати лише в разі розроблення відповідних наукових засад.

Підтримано позицію Д.М. Миронюка та Є.М. Блажівського, відповідно до якої кримінологічний моніторинг має складатись із чотирьох взаємопов'язаних стадій: початкової (підготовчої), пошукової, аналітичної та заключної.

Визначено, що поліція тісно взаємодіє в питанні протидії злочинності як із загальними суб'єктами протидії злочинності (суб'єкти, які діють на загальносоціальному рівні (підприємства, установи, організації, органи місцевого самоврядування тощо), так і зі спеціальними, якими виступають інші правоохоронні органи.

Встановлено, що відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» поліція в частині протидії злочинності взаємодіє з іншими правоохоронними органами, органами державної влади та місцевого самоврядування. Умовно, цих суб'єктів можна поділити на дві групи: спеціальні (тобто суб'єкти, основною функцією яких є саме протидія злочинності), до яких відносяться інші правоохоронні органи, та загальні (суб'єкти, в діяльності яких функція протидії злочинності не є базовою).

Дана взаємодія проявляється у різних напрямках: обмін інформацією, проведення спільних координованих заходів, участь у спільних проектах тощо.

Враховуючи несприятливі зовнішні та внутрішні фактори, які нависли над Україною, необхідно терміново посилити взаємодію поліції з іншими суб'єктами протидії та попередження злочинності. В першу чергу це стосується підвищення рівня взаємодії з територіальними громадами шляхом розроблення спільних проєктів, направлених на протидію та попередження злочинності.

Аналіз досвіду кримінологічної діяльності поліції зарубіжних держав (Азербайджанська Республіка, Естонська Республіка, Грузія, Латвійська Республіка, Литовська Республіка, Республіка Молдова, Республіка Польща, Румунія, Словацька Республіка, США, Угорщина) дозволив доповнити запропоновані раніше пропозиції.

Зроблено висновок, що основним напрямом роботи поліції цих країн є профілактика злочинів та правопорушень. В багатьох випадках даний факт фіксується в самому визначенні поняття «поліція», яке розкривається на законодавчому рівні (Румунія, Угорщина, Грузія, Республіка Молдова).

Досвід Республіки Польща, Грузії та країн Балтії демонструє, що дотримання такої концепції призводить до зниження рівня злочинності та підвищення довіри до поліції з боку населення.

Керуючись прикладом Грузії запропоновано доповнити Закон України «Про Національну поліцію» п. 32, в якому задекларувати таке повноваження, як участь у розробці та реалізації стратегії боротьби зі злочинністю. Такий крок не тільки підкреслить важливість існування даної стратегії, але і визначить виняткову роль поліції у її розробці та реалізації.

На підставі досвіду Грузії запропоновано додати до ч. 1 ст. 23 «Основні повноваження поліції» Закону України «Про Національну поліцію» п. 32 наступного змісту:

«31) бере участь у розробці та реалізації стратегії боротьби зі злочинністю».

Цікавим є досвід кримінологічної діяльності поліції Румунії та країн Балтії. Так, з метою зниження рівня злочинності серед неповнолітніх та правового виховання даної категорії осіб, у цих державах створені спеціальні мультиплікаційні символи поліції (пес, хлопчик, комісар та пухнастий агент – в Румунії; лев – у Естонській Республіці; бобер – у Латвійській Республіці; пес – у Литовській Республіці), роль яких полягає у формуванні в очах дітей дружелюбного образу поліцейського, який завжди здатен прийти на допомогу.

Думається, в нашій державі доречно також запровадити подібний символ. Для цього можна скористатись досвідом країн Балтії та оголосити конкурс на кращий дитячий малюнок. Подібний захід підвищить рівень довіри дітей до працівників поліції, сформує в них з дитинства певний стереотип поліцейського, як захисника, якому можна довіритись у будь-якій ситуації.

Цікавим вбачається досвід Литовської Республіки в частині запровадження електронного подання повідомлень про вчинені правопорушення з функцією геолокації, на підставі якого запропоновано створити схожу українську програму, в якій будуть передбачені функції автоматичного місцезнаходження заявника, можливість встановлення заявником в режимі «Online» позначок на мапі (наприклад, таких як «місце вчинення кримінального правопорушення», «місце відповідної пригоди» тощо). Крім того, важливо, щоб дана програма функціонувала в інтерактивному форматі, доступ до якої буде відкрито для кожного громадянина, що дозволить не тільки повідомляти відповідну

інформацію (у тому числі кримінологічного характеру), але і отримувати її від інших суб'єктів протидії злочинності.

Подібні програми вже діють у США та дозволяють більш ефективно попереджати злочинність.

Антонюк Олена Володимирівна,
доцент кафедри криміналістики
та домедичної підготовки ДДУВС
кандидат юридичних наук

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ АЛГОРИТМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПІД ЧАС ПЛАНУВАННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Важливе значення для своєчасної й якісної взаємодії під час планування досудового розслідування та реалізації цілей кримінального провадження має алгоритмізація процесуальної діяльності. На сьогодні досить важливо розробити сучасні й комплексні підходи за допомогою яких можливе інноваційне забезпечення взаємодії учасників та сторін кримінального провадження з моменту повідомлення про вчинення кримінального правопорушення до завершення досудового розслідування.

Така взаємодія має можливість бути повністю автоматизованою (за виключенням права самостійного прийняття процесуального рішення) та стандартизованою, що надасть можливість мінімізувати (практично унеможливити) вчинення дій, які порушують охоронювані законом свободи, права та інтереси особи, або суперечать вимогам КПК України та існуючій судовій практиці (в тому числі практиці ЄСПЧ), з метою максимального забезпечення права особи, суспільства, держави на захист від кримінальних правопорушень шляхом використання алгоритмізації стадії досудового слідства задля:

– надання особі ефективної можливості звернутися до правоохоронних органів (у тому числі з повідомленням про вчинення кримінального правопорушення та ін.) у цифровому форматі та/або дистанційно;

– забезпечення додержання правоохоронними органами вимог законодавства України щодо внесення у цифровому форматі отриманих відомостей (у тому числі про кримінальне правопорушення до ЄРДР та ін.);

– створення умов для якісного швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінальних правопорушень;

– забезпечення сучасного рівня та способу ефективного контролю в режимі реального часу за додержанням правоохоронними органами вимог КПК України під час досудового розслідування;